

Razvoj policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi

Branko Lobnikar¹, Andrej Sotlar², Gorazd Meško³

Policijska dejavnost v državah Srednje in Vzhodne Evrope se je v 20. stoletju dramatično spreminjala. Avtorji v prispevku analizirajo procese preoblikovanj policijskih organizacij na območju Srednje in Vzhodne Evrope iz militariziranih policijskih struktur v demokratične, civilne in v skupnost usmerjene policijske organizacije. V zadnjem desetletju in pol je opaziti trende uskladitve policijske dejavnosti na ravni celotne Evrope ter procese iskanja legitimnosti javnih policij v konkurenčnem boju z drugimi institucijami vedno bolj pluralne družine institucij za zagotavljanje varnosti v sodobni družbi. Policijska dejavnost postaja vedno bolj na znanju temelječa dejavnost; avtorji z analizo raziskovalne dejavnosti ugotavljajo, da temu trendu (v VB in ZDA) sledijo tudi na območju Srednje in Vzhodne Evrope. Akademizacija policijskega dela, ki se kaže v raziskovalnem delu ter v krepitvi izobrazbenih standardov za opravljanje policijskega dela (vključno z zametkom nastajanja policijskih ved), pa temeljito spreminja naravo policijske dejavnosti in jo prvič v zgodovini postavlja ob bok uveljavljenim profesijam.

Ključne besede: policija, policijska dejavnost, pluralna policijska dejavnost, zgodovina, policijske vede, raziskovalna dejavnost, Srednja Evropa, Vzhodna Evropa

UDK: 351.74/.76(4)

1 Uvod

Pisanje o policijski dejavnosti na območju držav Srednje in Vzhodne Evrope je zahteven projekt⁴. Območje Srednje in

Vzhodne Evrope je obširno in raznoliko, saj vključuje Švico na zahodu, Nemčijo na severu, Poljsko na vzhodu ter se razteza vse do grške meje na jugu. Čeprav gre za območje, ki ima veliko skupnega tako v zgodovini kot v sedanosti, pa lahko trdimo, da je to območje v zadnjem stoletju doživelo veliko več nemirnih trenutkov kot obdobja stabilnosti. Gre za območje, kjer so v zadnjem stoletju nastajale in razpadale države, kjer so se politični režimi izmenjevali in smo doživeli tako demokratične procese kot najhujše oblike totalitarizmov. Namen prispevka je skozi zgodovinsko perspektivo in analizo trenutnega stanja ugotoviti, kaj je značilno za policije in policijsko dejavnost v državah Srednje in Vzhodne Evrope. V nadaljevanju bodo predstavljene karakteristike in trendi sodobne policijske dejavnosti na analiziranem območju, pri čemer sta izpostavljena dva pomembna procesa. Policija se v sodobnosti sooča z vedno večjim številom deležnikov, ki delujejo na področju zagotavljanja varnosti, hkrati pa policijska dejavnost postaja vedno bolj transnacionalna, kar je še posebej značilno za mednarodno policijsko sodelovanje v okviru Evropske unije. Vse to se kaže tudi na področju raziskovanja policijske dejavnosti, ki je predstavljeno v naslednjem delu prispevka. V zaključnem delu so predstavljeni raziskovalni izzivi za prihodnje raziskovalno delo. Slednje je posebej opredeljeno s pojavom akademizacije policijske dejavnosti (več o tem v Feltes in Dincă, 2012), saj policijska dejavnost vedno bolj postaja na znanju temelječa dejavnost, kar vključuje tudi krepitev in dvigovanje zahtevnostne stopnje izobrazbe za poklic policista.

¹ Dr. Branko Lobnikar je izredni profesor za upravljanje varnostnih organizacij na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si.

² Dr. Andrej Sotlar je docent za varnostni sistem na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: andrej.sotlar@fvv.uni-mb.si.

³ Dr. Gorazd Meško je redni profesor za kriminologijo in dekan Fakultete za varnostne vede Univerze v Mariboru. E-pošta: gorazd.mesko@fvv.uni-mb.si.

⁴ Prispevek temelji na pregledu literature in prispevkov o zgodovini, razvoju, raziskovanju in razvoju policijske dejavnosti v prihodnosti v Handbook on Police in Central and Eastern Europe (Meško, Fields, Lobnikar in Sotlar, v tisku). Zavedamo se, da je v enem prispevku nemogoče predstaviti vse vidike razvoja policijske dejavnosti, zato se usmerjamo le v tiste, ki so po našem mnenju najbolj relevantni za namen našega pisanja. Poleg tega pa je razvoj policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi, ali njenih delih, predstavljen bolj specifično v drugih delih – npr. kultura razvoja policijske dejavnosti (Ponsaers, v tisku) in razvoj zagotavljanja varnosti v mestih (Meško, Tominc in Sotlar, v tisku; Lobnikar in Meško, 2010). Po pregledu literature smo naredili redukcijo virov na osnovi kriterija podobnosti vsebin in objav v mednarodnih publikacijah (revije s faktorjem vpliva, poglavja v knjigah pri mednarodnih založbah), šele potem smo vključili dela zunaj teh publikacij, vendar samo v primeru, če vsebine niso bile predstavljene tudi v drugih mednarodnih publikacijah.

2 Zgodovinski pregled razvoja policijskih organizacij na območju Srednje in Vzhodne Evrope

Čeprav je srednjeevropske države težko enoznačno opredeliti, pa lahko rečemo, da osrednje območje Srednje Evrope zgodovinsko določajo območja nemškega cesarstva (Deutsches Kaiserreich; 1871–1918) oziroma Weimarske republike (1918–1933) ter Habsburške monarhije (1562–1804) oziroma njenih naslednic avstrijskega (1804–1867) in avstro-ogrskega cesarstva (1867–1918) (Johnson, 1996). V to območje lahko uvrstimo tudi Švico, z zanimivim razvojem od države z neposrednim vplivom napoleonske Francije do države, ki pomeni idealni tip politične nevtralnosti. Ne glede na bogato politično zgodovino držav Srednje in Vzhodne Evrope (od močnega vpliva Prusije do vpliva Rusije in kasneje Sovjetske zveze na znaten del tega območja) je za analizo zgodovine policijske dejavnosti na tem območju potrebno ugotoviti, da je na razvoj konkretnih policijskih dejavnosti pomembno vplivala dediščina policijske dejavnosti, ki izvira iz Anglije in Francije. Angleški in francoski vpliv na razvoj sodobne policijske dejavnosti je pomemben tudi zaradi tega, ker ustanovitev metropolitanske policije v Londonu in policije v Parizu v prvi polovici 19. stoletja štejemo za začetek sodobne policijske organizacije. Poleg tega pa je na zgodovinski razvoj policij Srednje in Vzhodne Evrope močno vplivalo dejstvo, da je bilo območje po drugi svetovni vojni razdeljeno na demokratični Zahod (na primer Zahodna Nemčija, Avstrija, Švica) ter nedemokratični Vzhod (Vzhodna Nemčija, Poljska, Madžarska, Češkoslovaška, Jugoslavija)⁵. V nadaljevanju bomo najprej poskušali analizirati zgodovinski razvoj srednje- in vzhodnoevropskih policij s perspektiv francoskega in angleškega vpliva.

Angleški vpliv označujejo pojmi, kot so decentralizirana in demilitarizirana policijska dejavnost, z močnim nadzorom s strani javnosti. Za policijo Velike Britanije še danes velja, da deluje v skladu s principi ustanovitelja londonske metropolitanske policije (1829) Sir Roberta Peela, arhitekta policijske dejavnosti v Angliji 19. stoletja, ki je policijo opredelil kot nerepresivno profesionalno organizacijo, katere osnovni moto je spoštovanje in zagotavljanje svoboščin ljudem. Zato je bila londonska policija neoborožena in oblečena v uniforme, ki so se močno razlikovale od vojaških. Za njen nadzor so bili že leta 1835 ustanovljeni lokalni nadzorni odbori, sestavljeni iz članov občinskih svetov in predstavnikov sodne veje oblasti (Mawby, 1999: 32–33). Na podlagi londonskega vzora so bile v prvi polovici 19. stoletja v vseh grofijah ustanovljene

policijske organizacije, tako da je proti koncu tega stoletja na območju Velike Britanije delovalo 200 profesionalnih policijskih organizacij. Te so nadzorovali lokalni odbori, osrednja oblast pa je v zameno za uveljavitev enotnih profesionalnih standardov za celotno območje Velike Britanije zagotavljala njihovo delno financiranje. Devet načel policijske dejavnosti⁶, ki jih je zapisal Robert Peel, ima močan vpliv tudi na izvajanje policijske dejavnosti na območju celotne Evrope 20. stoletja; če samo analiziramo vsebino Evropskega kodeksa policijske etike (Council of Europe, 2001), lahko ugotovimo močno vsebinsko podobnost med Peelovimi načeli policijske dejavnosti ter določili kodeksa, kjer so opredeljeni pogoji za izvajanje policijske dejavnosti v sodobnih demokratičnih družbah. Način organizacije, predvsem pa filozofija opravljanja policijske dejavnosti v Veliki Britaniji je močno vplivala na razvoj policijske dejavnosti tudi v Združenih državah Amerike, v dvajsetem stoletju pa tudi na razvoj policijske dejavnosti na območju kontinentalne Evrope. Kot primer lahko navedemo decentralizirano organizacijo nizozemske policije po letu 1990, kantonalno organizacijo policije v Švici in tudi organizacijo policije v Zahodni Nemčiji po drugi svetovni vojni.

Drug pomemben vpliv na način organiziranja in izvajanja policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi izhaja iz dediščine napoleonske Francije. Ko govorimo o »napoleonski« strukturi policije, imamo v mislih predvsem nacionalno-državno organizirane policijske organizacije, centralizirane ter odgovorne različnim ministrstvom – po navadi je civilna policija odgovorna ministrstvu za notranje zadeve, žandarmerija pa ministrstvu za obrambo. Sodobna organiziranost policije v Franciji v svojem bistvu temelji na zgodovinski dediščini delovanja žandarmerije (*Gendarmerie Nationale*), vojaško organizirane policijske enote, odgovorne obrambnemu ministru, ki deluje predvsem na ruralnih območjih, ter na delovanju nacionalne policije (*Police Nationale*), ki svoje naloge izvaja predvsem v urbanih okoljih in je odgovorna notranjemu ministru. Žandarmerija je najstarejša policijska organizacija v Franciji in jo poznamo že od leta 1791. Joseph Fouche, Napoleonov policijski minister, pa je postavil bistvo njene organiziranosti: centralizirano vodenje, osnovna naloga je varovanje države in njene oblasti (Tupman in Tupman, 1999). Vpliv francoske dediščine je mogoče zaznati v različnih evropskih državah, med njimi tudi v državah Srednje in Vzhodne Evrope, saj so na primer Avstro-Ogrska in mnoge nemške dežele v času do konca druge svetovne vojne (na primer Prusija) prevzele »napoleonski« stil organizacije policije. Delitev na nacionalno (civilno) policijo ter na (vojaško) žandarmerijo je značilna

⁵ Medtem, ko sta se Zahodna in Vzhodna Nemčija konec 20. stoletja ponovno združili v eno državo, so iz Češkoslovaške in Jugoslavije nastale nove države.

⁶ Načela policijske dejavnosti, ki jih je zapisal Robert Peel, še vedno predstavljajo osnovo sodobne policijske dejavnosti v Veliki Britaniji. Primer takšne policije je New Westminster Police (<http://www.nwpolice.org/inside-new-westminster-police-department/history/>).

tudi za Avstrijo do leta 2005, ko je bila žandarmerija vključena v enovito državno policijo (Edelbacher in Norden, v tisku). Žandarmerija še vedno deluje kot policijska organizacija v francosko govorečih kantonih Švice, zgodovina slovenske policije pa se prav tako veže na orožništvo napoleonskega tipa (o orožništvu na ozemlju Slovenije glej Čelik, 2001) vse od časov, ko je bila del Avstro-Ogrske in tudi kasneje, ko je bila del Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev po prvi svetovni vojni. Orožništvo se na tleh socialistične Jugoslavije, torej po drugi svetovni vojni, ukine in zamenja z ljudsko milico, ki pa obdrži značilnosti napoleonske žandarmerijske vojaške strukture (Kolenc, 2003). Tudi za Madžarsko je bilo do konca druge svetovne vojne značilno, da so policijsko dejavnost na ruralnih območjih izvajali žandarji, ki so jih ustanovili leta 1881 (Szikinger, 2000).

2.1 Obdobje po drugi svetovni vojni

Za razvoj policijske dejavnosti na območju Srednje in Vzhodne Evrope je bil ključnega pomena razvoj policije na območju današnje Nemčije. Posamezne nemške dežele so v času do prihoda nacistov na oblast leta 1933 prevzele filozofijo napoleonskega organiziranja policije, vendar je do popolne centralizacije policije prišlo šele po letu 1938. Po koncu druge svetovne vojne so okupacijske sile (Velika Britanija, Združene države Amerike, Francija in Sovjetska zveza) Nemčiji vsilile program reform policije, ki ga lahko opredelimo s štirimi D: denacifikacija, demilitarizacija, decentralizacija ter demokratizacija (Paun, 2007; Reinke, 2004). Čeprav je prihajalo do razlik v različnih okupacijskih conah, pa lahko ugotovimo, da se je vpliv zahodnih zaveznikov kazal predvsem v omejevanju policijskih pooblastil v povojni Nemčiji. Pred tem so bila za nemško policijo namreč značilna številna pooblastila, ki so vključevala tudi nekatere sodne pristojnosti (Paun, 2007), z reformami po drugi svetovni vojni pa je v Zahodni Nemčiji prišlo do ukinitve teh pooblastil. Velika Britanija je v svoji okupacijski coni poskušala vzpostaviti angleški sistem decentralizirane policijske dejavnosti, vendar so nemški politiki po ustanovitvi Zvezne republike Nemčije leta 1949 vztrajali na centralizaciji policije. Na koncu so se odločili za centralizirano in od federacije močno avtonomno policijsko organizacijo na ravni zveznih dežel. Na ravni zvezne države sta tako delovali *Bundeskriminalamt* (BKA; zvezna kriminalistična policija) ter *Bundesgrenzschutz polizei* (BGS; zvezna mejna in transportna policija). V Vzhodni Nemčiji je bila policija (*Volkspolizei* – DVP) po vzoru Sovjetske zveze popolnoma centralizirana in je prevzela vse značilnosti policije avtoritarnih držav. Tako je ostalo vse do združitve obeh Nemčij 3. oktobra 1990. Podoben način organiziranja policijske dejavnosti, kot je značilen za Zahodno Nemčijo, poznamo tudi v Švici. V Švici je policijska dejavnost organizirana na ravni posameznih kantonov, v nekaterih primerih pa je raven organizacije policije prenesena

na nivo posameznih občin. Zvezna ureditev je izredno šibka; Zvezni policijski urad (*Bundesamt für Polizei*) je del Zveznega ministrstva za pravosodje in policijo, njegova pristojnost pa je predvsem koordinacija kantonalnih policijskih organizacij in mednarodno sodelovanje.

Za policije v enajstih zveznih deželah Zahodne Nemčije lahko rečemo, da je bil zanje od leta 1950 dalje značilen razvoj v smeri sodobne profesionalne in demokratične policije, za katero so značilne odgovornost, profesionalizacija ter legitimnost. Vse to se kaže v politični nevtralnosti, kadrovske sestavi policije, ki odraža značilnosti skupnosti, integriteti, poštenosti, odgovornosti, transparentnosti, občutljivosti za potrebe prebivalcev, civilnem nadzoru, demilitariziranosti, spoštovanju človekovih pravic in svoboščin ter v minimalni uporabi sile (Caparini in Marenin, 2004: 5–7). Tega pa nika- kor ne moremo trditi za ljudsko policijo Vzhodne Nemčije. Vzhodnonemška *Volkspolizei* je predstavljala enega od stebrov nacionalne obrambe, bila je vojaško organizirana in pod vplivom Generalnega sekretariata Komunistične stranke. Bila je pod neposrednim nadzorom vzhodnonemške politične policije *Staatssicherheit*, bolj znane kot »Stasi«, njeno temeljno opravilo pa je bilo zagotavljanje reda in miru ter nadzor nad (političnimi) dogodki v lokalnih skupnostih (Jobard, 2004). Podrejenost »ljudskih« policij tajnim (političnim) policijskim službam najdemo tudi v drugih državah Varšavskega pakta (na Madžarskem, Poljskem in Češkoslovaškem) in za odtonek manj v socialističnih državah, ki so spadale v blok neuvrščeni- nih držav (republike nekdanje Jugoslavije).

Kratcoski (2000) za Poljsko poroča, da je bila policija, ki je delovala na Poljskem do konca druge svetovne vojne, razpuščena in ustanovljena nova ljudska milica. Prav poimenovanje nove policijske organizacije kot »milice«, odraža duh časa v srednje- in vzhodnoevropskih državah pod vplivom Sovjetske zveze. Milica je, izhajajoč iz latinskih korenin tega imena (*miles, militis* – vojak), ljudska vojska, oblika oborožene- nega ljudstva, katere namen je vzdrževati red in mir ter braniti dediščino socialistične revolucije (Kutnjak Ivković, 2004). Za omenjene države je značilno, da so imele do konca osemde- setih centralizirane policije, katerih glavni namen je bil služiti komunističnim oziroma socialističnim oblastem. Takšne poli- cije so temeljile na ubogljivosti, za njihovo delo je bila značil- na netransparentnost in nič neobičajnega ni bilo, da so milice delovale na podlagi tajne zakonodaje (takšen primer sta bili na primer Madžarska in Jugoslavija). Zato ni čudno, da je za te policijske organizacije veljala visoka stopnja nelegitimnosti oziroma nezaupanja s strani prebivalcev. Jenks (2004) ugotavlja, da je imela češka policija tudi po žametni revoluciji zelo slab ugled med ljudmi, enako pa velja tudi za vzhodnonem- ško policijo, kjer so bili njeni pripadniki aktivno nastrojeni proti demokratičnim spremembam – le 12 odstotkov vzhod-

dnonemških prebivalcev je verjelo, da je bila njihova policija uspešna pri preprečevanju kriminalitete (Jobard, 2004). Nič drugače ne velja za poljsko policijo (Kratcoski, 2000: 37). Zgolj v Sloveniji in na Hrvaškem, kot najsevernejšima republikama takratne Socialistične federativne republike Jugoslavije, kjer so pripadniki milice aktivno sodelovali v procesih osamosvajanja in s svojimi aktivnostmi ščitili demokratične procese, je milica ob prehodu iz socialistične v demokratično družbeno ureditev uživala visoko stopnjo zaupanja (Čas, 2010; Kovčo Vukadin, Borovec in Ljubin Golub, v tisku; Meško, Lobnikar, Sotlar in Jere, v tisku; Pagon, 2004). Pa tudi na območju teh dveh držav policisti v času Jugoslavije niso uživali pretiranega ugleda – Kutnjak Ivković (2004: 197) pravi, da je bila milica zaradi arogantnega in nespoštljivega odnosa miličnikov do prebivalcev dojeta kot neizobražena, neprofesionalna in vojaško vodena organizacija.

2.2 Obdobje demokratizacije držav Vzhodne Evrope po letu 1990

Prav odnos do demokratičnih sprememb je tisti kriterij, ki pomembno vpliva na legitimnost policijskih organizacij v omenjenih državah Srednje Evrope. Kjer so se spremembam političnega sistema policije aktivno upirale, je bil tudi odziv novih demokratičnih oblasti po spremembi političnega sistema do njih drastičen. Primer nasilnega zatiranja demokratičnega vrenja lahko zaznamo na Poljskem, kjer so posebni oddelki milice (*Zmotoryzowane Odwoły Milicija Obywatelska*), ki so predstavljali kar petino celotne poljske milice, zatirali demonstracije, ki jih je organiziral sindikat Solidarność (Paun, 2007). Podobno se je dogajalo v Vzhodni Nemčiji, kjer je policija v vzhodnem Berlinu brutalno obračunavala z demonstranti med obiskom Mihaila Gorbačova oktobra 1989, sodelovanje policistov v zadušitvi teh demonstracij pa je kasneje služilo kot kriterij za nesklentev delovnega razmerja v policiji združene Nemčije (Jobard, 2004: 53). V takšnih primerih govorimo o procesu lustracije – prepovedi dela v javnem sektorju in s tem tudi v policiji novih demokracij, za vse, ki so v preteklosti kakor koli tesno sodelovali s komunističnim režimom in predvsem z njenimi tajnimi (političnimi) policijami, kot so bili na primer vzhodnonemški *Stasi*, češkoslovaška *Statni Bezpecnost (STB)* ali poljska *Sluzba Bezpieczenstwa*. Ukrepi novih oblasti so bili neizprosni; na Češkem so, kljub predpisanim postopkom, brez zaslišanj odpustili veliko število policistov (Jenks, 2004: 25–26). Enako se je zgodilo po združitvi obeh Nemčij; vsi policisti iz Vzhodne Nemčije, ki so nasprotovali združitvi, so bili odpuščeni, prav tako pa so bili odpuščeni vsi, ki so kakor koli sodelovali z vzhodnonemško tajno (politično) policijo. Tistim, ki so obdržali službo, so odvzeli nazive, za njihove vodje pa so bili postavljeni izkušeni policijski šefi, ki so prišli iz Zahodne Nemčije (Jobard, 2004: 50). Haberfeldova (1997) poroča, da so na Poljskem zaradi

sodelovanja s tajno policijo ob prehodu v nov politični sistem odpustili kar polovico policistov.

Zaradi strahu pred politično nepristranskostjo so omejevali tudi možnost politične participacije policistov. Tako je na primer v ustavi Republike Slovenije iz leta 1991 zapisano, da policisti ne smejo biti člani političnih strank, enaka prepoved pa velja tudi za policijske šefe na Češkem in za policiste na Madžarskem. V primerih, ko lustracija ni bila mogoča, so ob prehodu v demokratični politični sistem mnoge države množično upokojevale policiste. V Vzhodni Nemčiji so upokojili vse policiste, starejše od 50 let, ali pa tiste, ki so imeli vsaj 25 let delovne dobe v policiji – v vzhodnonemški zvezni deželi Mecklenburg-Pomerania tako po združitvi Nemčij v policiji ni ostal noben policist, starejši od 50 let (Jobard, 2004: 52). Čeprav v Sloveniji ni bilo lustracije, in je policija aktivno sodelovala pri osamosvajanju Slovenije, so nove oblasti takoj po osamosvojitvi poslale v zgodnji pokoj 480 uslužbencev notranjega ministrstva (predvsem uslužbencev Službe državne varnosti), leta 1998 pa je bil sprejet Zakon o policiji (1998), na podlagi katerega so se upokojili še dodatni 504 policisti (Lobnikar, Gorenak in Prša, 1999; Meško in Klemenčič 2007: 92).

Če v ostalih državah Srednje Evrope, ki so bile pod vplivom sovjetske ideologije, po padcu berlinskega zidu govorimo o procesu reform (katerih glavna značilnost je poskus demokratizacije in decentralizacije policije ter približevanje standardom, značilnih za Zahodno Nemčijo, Švico in Avstrijo), slednjega ne moremo trditi za Vzhodno Nemčijo. V nove nemške zvezne dežele je bil »transplantiran« sistem policijske dejavnosti, ki se je razvijal dobra štiri desetletja v Zahodni Nemčiji, pristop vzhodnonemške policije pa je izginil v ropotarnico zgodovine, mnogokrat skupaj z ljudmi, ki so ga izvajali. Mogoče ravno zaradi tega nemške zvezne dežele iz območja nekdanje Vzhodne Nemčije veljajo kot najbolj uspešne pri uvedbi demokratičnih standardov policijske dejavnosti. V drugih državah so reforme policije še vedno nedokončan proces. Szikinger (1998) tako za madžarsko policijo konec devetdesetih ugotavlja, da zanjo še vedno veljajo vojaški principi delovanja, glavna značilnost in dolžnost policistov pa je poslušnost. Paun (2007) poroča, da poljska policija prehaja iz ene v drugo reformo, pri čemer izmenjaje nastopajo težnje po decentralizaciji (na primer reforma policije leta 1991 in 1999, obdobji, ko je vlado vodila Solidarność in post-Solidarność) in ponovni centralizaciji (reforma policije leta 1995 in 2002–2003, ko so na Poljskem vladale postkomunistične politične stranke). Tudi slovenska policija zadnji dve desetletji bolj ali manj uspešno išče primeren koncept delovanja, kjer niha med centralističnimi težnjami, ki jih narekujejo potrebe preiskovanja kaznivih dejanj ter decentralističnimi težnjami vključevanja policije

v lokalno skupnost. Avtorji ugotavljajo, da lahko nekatere sodobne nadzorstvene prakse (kot je na primer policijsko delo v skupnosti) svoje vire iščejo tudi v sistemu družbene samozaščite in splošnega ljudskega odpora, ki je bil značilen za bivšo Jugoslavijo. Omeniti velja, da je bila pred letom 1991 ureditev slovenske policije bolj decentralizirana kot danes, kljub temu, da se poudarja policijsko delo v skupnosti, saj so na primer pred letom 1991 imele občine odločilno vlogo pri izbiri komandirjev policijskih postaj, kar pa danes ni več pravilo (več o razvoju policije v Sloveniji v Meško et al., v tisku). Sicer pa Caparini in Marenin (2004: 323) ugotavljata, da je v primerjavi z državami Vzhodne Evrope in balkanskimi državami proces demokratizacije policijskih organizacij v državah Srednje Evrope močno napredoval in se v državah, ki so po spremembi političnega sistema prešle v družbeno tranzicijo (Slovenija, Poljska, Madžarska, Slovaška in Češka), počasi približuje standardom, ki so v veljavi v državah Srednje Evrope, ki so to tranzicijo opravile po drugi svetovni vojni (Zahodna Nemčija, Avstrija, Švica). Pri tem ugotavljata, da je proces depolitizacije in demilitarizacije relativno uspešen, še največ težav pa se pojavlja pri decentralizaciji in tudi pri odnosu do varovanja pravic manjšin (avtorja izpostavljata romsko problematiko na Madžarskem in Češkem). Poleg tega ugotavljata, da je raven legitimnosti policije v primerjavi s časom prehoda v nov politični sistem sicer narasla, vendar načini obravnave pritožb prebivalcev v zvezi z neprimernim vedenjem policistov še vedno ne dosegajo pričakovanih standardov. Svojo analizo zaključujeta z upanjem, da bo pridružitvev teh držav Evropski uniji imela enak učinek, kot jih je imela združitvev Nemčije na policijsko dejavnost v vzhodnonemških deželah.

Pri analizi tranzicije je potrebno opozoriti, da ne gre teh sprememb razumeti samo enoznačno in v smislu iz slabega na dobro. Na to opozarja Kanduč (2010), ko analizira tranzicijo (poimenuje jo čas občutnega povečanja kriminalitete, ki hkrati predstavlja tudi krizo celotnega kazenskopravnega sistema) in ko ugotavlja, da je eno strukturno nasilje (nasilje policije v imenu politike nedemokratičnih držav) zamenjala druga vrsta nasilja (izvirajoč iz družbenoekonomskih negotovosti, redistribucije gmotnega bogastva, izkoriščanja delovne sile in podobno). Vprašanje je, ali so spremembe, ki so jih policije na celotnem območju Evrope v različnih obdobjih izvedle, zadostne in ali sploh naslavlajo prava vprašanja. Če kritično sledimo Kanduču (ibid.), potem bomo kaj hitro ugotovili, da policije tudi po vseh opisanih spremembah še vedno predvsem ohranjajo družbeni status quo, kar se v zadnjih nemirih, vključno s Slovenijo, kaže kot vprašanje, na katerega bodo kmalu morali odgovoriti tako upravljalci policij kot tudi raziskovalci policijske dejavnosti.

3 Značilnosti in trendi sodobne policijske dejavnosti v državah Srednje in Vzhodne Evrope

3.1 Organiziranost in naloge policije

Z izjemo Švice, večina obravnavanih držav v regiji deli skupno značilnost, to je, da so morale oblikovati demokratično policijsko dejavnost po daljših ali krajših obdobjih totalitarnih političnih režimov. Tako sta Avstrija in Nemčija po drugi svetovni vojni vzpostavljali svoji policijski organizaciji na novo, saj sta morali popolnoma prekiniti s prakso iz časa nacizma, ostale države pa so bile do konca osemdesetih oziroma začetka devetdesetih let 20. stoletja socialistične družbe, ki so po eni strani prestale proces demokratizacije in vpeljave političnih in gospodarskih sistemov zahodnega tipa, po drugi strani pa jih je večina prestala še proces vzpostavljanja lastne državnosti (npr. Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Češka, Slovenija, Slovaška, Srbija, Makedonija). Čeprav je razvoj policijske dejavnosti v obravnavanih državah potekal z različno dinamiko, je mogoče glede organizacije in nalog policije opaziti precejšnjo podobnost, upoštevajoč dejstvo, da je organiziranost policij v veliki meri odvisna od upravne organiziranosti države. Po pravilu so državne/nacionalne policijske organizacije podrejene vladi, najpogosteje ministrstvu za notranje zadeve ali pravosodje. Po svojih značilnostih so centralizirane in hierarhične organizacije, ki imajo svoje izpostave v pokrajinah (policijske uprave, direktorati) in občinah oziroma mestih (policijske postaje, inšpekcije). V Švici je odgovornost za izvajanje policijske dejavnosti skoraj popolnoma v rokah 26 kantonov (zvezni policijski urad je odgovoren samo za koordinacijo kantonalnih policij ter za mednarodno sodelovanje, pristojnosti pa ima tudi na področju preiskovanja organizirane kriminalitete, pranja denarja in terorizma), medtem ko se na ravni konfederacije izvajajo le omejene policijske naloge (Federal Department of Justice and Police, 2013). Predvsem v večjih državah, kjer je policija organizirana na nivoju zveznih dežel, obstajajo tudi zvezne policijske enote, ki se pretežno ukvarjajo s pregonom kriminalitete in zagotavljanjem varnosti na ravni cele države, kot so na primer Zvezni kriminalistični urad (Bundeskriminalamt) v Avstriji ali Zvezni kriminalistični urad (Bundeskriminalamt) in Zvezna policija v Nemčiji (Edelbacher in Norden, v tisku; Feltes, Marquardt in Schwarz, v tisku). Potem, ko je Avstrija leta 2005 ukinila žandarmerijo in jo vključila v enotno zvezno policijsko organizacijo (Edelbacher in Norden, v tisku), je žandarmerijske enote najti le še v francosko govorečih kantoni Švice (Federal Department of Justice and Police, 2013) in v Srbiji, ki je žandarmerijo ustanovila leta 2001, pa še tu gre v bistvu za posebno policijsko enoto (Kešetović, v tisku) in ne klasično vojaško enoto s policijskimi pooblastili. Ugotovimo lahko, da za regijo, ki je bila dolga desetletja po drugi svetovni

vojni poznana po dokaj militarizirani policiji (Meško et al., v tisku; Pagon, 2004; Sergevin in Kovalev, v tisku), predstavlja razvoj v smeri demilitarizacije policijske organizacije gotovo pomemben napredek.

Tudi glede nalog policije ni bistvenih razlik. Nanašajo se na zagotavljanje varnosti, varovanje življenja in premoženja ljudi, varovanje javnega reda in miru, preprečevanje, odkrivanje in preiskovanje kaznivih dejanj, mejno kontrolo, zagotavljanje prometne varnosti, boj proti terorizmu (Reitšpís, Gašperik, Boc in Felcan, v tisku), boj proti organizirani kriminaliteti in korupciji, v zadnjem času pa policije (npr. avstrijska, češka) vse več naporov in virov usmerjajo tudi v boj proti kibernetiki kriminaliteti (Edelbacher in Norden, v tisku; Foltin, Rohál in Šikolová, v tisku).⁷ Policijsko delo v skupnosti ter v reševanje problemov usmerjeno policijsko delo, kot sodobna pristopa izvajanja policijske dejavnosti na lokalnem nivoju, zahtevata tudi ustrezne sogovornike v lokalnih skupnostih. V ta namen so ponekod ustanovili posebna posvetovalna in usklajevalna telesa na ravni občin, kot so varnostni sosveti v Sloveniji (Meško in Lobnikar, 2005) ali sveti za preprečevanje kriminalitete na Hrvaškem (Kovčo Vukadin et al., v tisku).

3.2 Pluralizacija in privatizacija policijske dejavnosti

Pluralizacija policijske dejavnosti je proces, ki se je sprva začel razvijati na zahodu, sčasoma pa postal trend po vsem svetu, saj države vedno več nekdanjih klasičnih policijskih opravil prepuščajo zasebnemu varovanju ter drugim državnim in lokalnim policijsko/varnostno/nadzornim organizacijam (Jones in Newburn, 2006). Gre za organizacije, ki največkrat niso bile ustanovljene z namenom opravljanja policijske dejavnosti, vendar jih njihove naloge, narava dela in še posebej pooblastila opredeljujejo kot »nove policijske sile«, pa naj gre za na ravni države organizirane carino, pravosodno policijo, finančno policijo ali žandarmerijo, lokalne/mestne policije, občinska redarstva in gospodarske družbe s področja zasebnega varovanja in zasebne detektive. Največkrat imajo takšne javne lokalne in zasebne organizacije pooblastila, ki so večja od pravic navadnih državljanov na področju zagotavljanja varnosti (Button, 2007; Sotlar, 2010; Wakefield, 2005). Kot del procesa decentralizacije policijske in varnostne funkcije v državah je opaziti tudi trend razvoja mestnih/lokalnih policij oziroma občinskih redarstev, podrejenih županom oziroma

občinskim oblastem, ki v lokalnih skupnostih predvsem zagotavljajo red in mir ter skrbijo za nadzor prometa (Czapska, 2013). Na Madžarskem ob tem obstaja tudi Madžarska državljanska straža (*The Hungarian Civil Guard*), ki je civilna organizacija neoboroženih, a uniformiranih državljanov, ki opravljajo določene policijske naloge, predvsem varovanje sosesk in patroliranje z označenimi civilnimi avtomobili (Leyrer, v tisku).

Če je bilo zasebno varovanje na zahodu, tudi v Avstriji in Nemčiji, razvito že v preteklosti in je v devetdesetih letih doživelo »ponovno rojstvo« (Johnston, 1992), pa je šele sprememba političnega, ekonomskega in družbenega sistema omogočila nastanek in razmah zasebnega varnostnega sektorja v nekdanjih socialističnih državah. Od leta 2008 dalje je gospodarska in finančna kriza praktično vse države v Srednji in Vzhodni Evropi prisilila v varčevalne ukrepe, kar je imelo negativne posledice na proračunska sredstva, iz katerih se financirajo javne policijske organizacije. Te so bile prisiljene v ponovno določitev prioritet pri svojem delu in »prepuščanje« manj zahtevnih nalog (in več prostora) zasebnovarnostnim podjetjem. Na Češkem in v Srbiji število zasebnih varnostnikov presega število policistov, prvi preporod pa je zasebno varovanje doživelo na Poljskem in na Madžarskem, kjer je varnostnikov celo dvakrat oziroma trikrat več kot policistov (COESS, 2011)⁹. Zato so urejena razmerja med policijo in zasebnim varovanjem ter njunimi zaposlenimi pomembna predvsem z vidika uspešnejšega preprečevanja kriminalitete in zagotavljanja višje stopnje varnosti v družbi (Meško, Sotlar in Kury, 2007). Zasebno varovanje je postalo pomemben dejavnik tudi v pokonfliktih družbah (na Hrvaškem, v Srbiji, Bosni in Hercegovini, Makedoniji), tako v smislu zagotavljanja varnosti kot tudi v smislu zaposlitvenih možnosti za demobilizirane vojake in policiste (Sotlar, 2009). Tudi v Sloveniji se trendu privatizacije prej javnih pooblastil nismo izognili. Tičar in Zajčeva (2010) tako predstavljata kar nekaj možnih modelov privatizacije in javno-zasebnega partnerstva, uporabnih tudi na področju zagotavljanja varnosti.

⁷ Vse države v regiji se v zadnjih letih niso srečevale z enako vrsto in intenziteto hudih kaznivih dejanj. Medtem ko sta se na primer policiji Nemčije in Bosne in Hercegovine morali spopadati z nekaterimi nevarnimi terorističnimi grožnjami, so se policije v Srbiji, Hrvaški in Sloveniji, kjer terorizem ne predstavlja večje grožnje, večinoma ukvarjale s kompleksnimi operacijami proti mednarodno organizirani kriminaliteti.

⁸ V Avstriji zasebni varnostniki tako izvajajo varnostne preglede na letališčih, nadzorujejo javne površine lokalnih skupnosti, varujejo veleposlaništva, opravljajo registracijo vozil, urejajo promet na območjih, kjer potekajo cestna gradbena dela in podobno (Edelbacher in Norden, v tisku).

⁹ Po podatkih Confederation of European Security Services (COESS) je razmerje med številom varnostnikov in policistov naslednje: Avstrija – 0,73; Bosna in Hercegovina – 0,07; Češka – 1,17; Hrvaška – 0,78; Nemčija – 0,49; Madžarska – 3,04; Makedonija – 0,71; Srbija – 1,49; Poljska – 2,04; Slovaška – 0,80; Slovenija – 0,78 (COESS, 2011).

3.3 Evropeizacija policijske dejavnosti

Ne smemo pozabiti še na en proces, ki je v zadnjih letih zaznamoval policijsko dejavnost v Srednji in Vzhodni Evropi, in sicer njeno evropeizacijo. Ta se kaže predvsem v ustanavljanju skupnih policijskih agencij Evropske unije. Europol (European Police Office) podpira prizadevanja nacionalnih policij držav članic Evropske unije v boju proti hudim oblikam mednarodne kriminalitete in terorizma. Ob tem pa ima Europol podpisane tudi operativne in strateške sporazume z državami iz regije, ki niso članice EU (Hrvaška, Švica, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Srbija), kar omogoča policijsko sodelovanje in izmenjavo informacij po celi Evropi (Europol, 2012). Agencijo FRONTEX (European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union, www.frontex.europa.eu) je Evropska unija ustanovila leta 2004 z namenom, da bi okrepila in poenotila sodelovanje med policijskimi mejnimi organi držav članic, še posebej na zunanji (schengenski) meji. Agencija deluje na različnih področjih: skupne operacije, usposabljanja, analize tveganj, raziskovanja skupni informacijski sistemi in izmenjave informacij. Poleg tega FRONTEX sodeluje z državami, ki niso članice schengenskega režima, še posebej tistimi, od koder izvirajo ali preko katerih potekajo nezakonite migracije, kot so države Zahodnega Balkana in katerim kot kandidatkam ali potencialnim kandidatkam za članstvo v EU pomaga, da bi dosegla standarde upravljanja in nadzora meja, kot veljajo v EU.

Poleg institucij EU na področju policijske dejavnosti velja omeniti tudi Konvencijo o policijskem sodelovanju v Jugovzhodni Evropi (Police Cooperation Convention for Southeast Europe, 2012), ki je bila podpisana leta 2006 na Dunaju – Slovenija je Konvencijo ratificirala leta 2012 in poleg Avstrije v tem klubu zastopa države Srednje Evrope. Sekretariat Konvencije je organiziran pri Inštitutu DCAF Ljubljana, ki ga je na podlagi dogovora z Ministrstvom za notranje zadeve RS pred nedavnim ustanovil ženevski Center za demokratični nadzor nad oboroženimi silami (DCAF, www.dcaf.ch). DCAF je še ena organizacija, ki pomembno krepi procese evropeizacije policijske dejavnosti na območju Srednje in Vzhodne Evrope. Na področju policijske dejavnosti je zelo dejaven tudi Svet Evrope (Council of Europe, <http://hub.coe.int/>) ter Organizacija za varnost in sodelovanje (Organization for Security and Cooperation in Europe, www.osce.org). Če primerjamo delovanje vseh teh organizacij, še posebej v odnosu do institucij Evropske unije, prej najdemo procese medsebojnega tekmovanja kot pa iskanja sinergičnih učinkov.

To pa niso edini primeri evropeizacije policijske dejavnosti v državah Srednje in Vzhodne Evrope. Posebno poglavje predstavlja proces poenotenja/usklajevanja vsebine izobraževalnih

programov in programov usposabljanja za vodstvene policiste. To je tudi eden izmed ciljev delovanja CEPOL (European Police College), ki povezuje policijske izobraževalne institucije/akademije iz držav članic EU in Švice kot pridružene članice CEPOL-a. Čeprav večina evropskih držav še vedno zahteva srednješolsko izobrazbo kot vstopni kriterij za policiste začetnike, so med njimi vsaj štiri, ki zahtevajo univerzitetno izobrazbo že za začetnike, petnajst pa je takšnih, ki za srednji in višji vodstveni kader zahteva univerzitetno diplomo ali magisterij. V letu 2010 je v enaindvajsetih državah obstajalo najmanj 73 akreditiranih bolonjskih programov s policijskim učnim programom v vseh treh ciklih študija – dodiplomskem, magistrskem in doktorskem (Ferreira, Jasche, Peters in Farina, 2010). Podobno vlogo kot CEPOL ima tudi AEPC (The Association of European Police Colleges), ki združuje 50 policijskih višjih oz. visokih šol iz 42 evropskih in sosednjih držav. AEPC je skozi projekt ENFOPOL 118 pomagal 10 kandidatkam za članstvo v EU doseči evropske standarde na področju policijske dejavnosti. Skozi program CARDS je AEPC podpiral reforme pravosodja in policije v državah Zahodnega Balkana. AEPC pa je tudi izvedel Regional Police Training Initiative za potrebe Pakta stabilnosti za Jugovzhodno Evropo (Bistiaux, 2011). In ne nazadnje, leta 2001 je osem držav Srednje in Vzhodne Evrope (Švica, Nemčija, Avstrija, Češka, Slovaška, Madžarska, Poljska in Slovenija) ustanovilo Srednjeevropsko policijsko akademijo – MEPA (Mittleeuropäische Polizeiakademie), kjer policisti in kriminalisti iz regije pridobivajo praktično znanje, ki jim omogoča učinkovitejšo čezmejno sodelovanje (MEPA, www.mepa.net).

Ugotovimo lahko, da ima evropeizacija policijske dejavnosti pomemben vpliv na organizacijo, naloge, etiko in druge pomembne vidike policijskih organizacij v državah Srednje in Vzhodne Evrope. Če država namreč želi postati članica EU, se mora na to pripraviti v vseh pogledih. Predpogoj za članstvo je uskladitev njene zakonodaje in predpisov na vseh področjih, tudi na področju pravosodja in notranjih zadev, z ureditvijo v EU. To tudi pojasnjuje, zakaj danes v državah Srednje in Vzhodne Evrope glede najpomembnejših značilnosti policijskega dela obstaja razmeroma malo razlik.

4 Raziskovanje policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi

Narava raziskav o policiji in policijski dejavnosti v zadnjih desetletjih je v Srednji in Vzhodni Evropi sila raznolika. V času pred letom 1990 so raziskave policijske dejavnosti označevale predvsem pregledi literature, katerim so sledile razprave, kasneje pa se je začelo empirično raziskovanje policijske dejavnosti in policije (Meško, 2007). V okviru kriminološke in kriminalitetnopolitične raziskovalne dejavnosti policijska

dejavnost nima vodilnega mesta (Šelih in Meško, 2011), se pa v zadnjih dveh desetletjih to področje intenzivno razvija in si pridobiva pomembno mesto v nacionalnem in mednarodnem opusu družboslovnega raziskovanja (Meško, 2007; Šelih in Meško, 2011). So tudi izjeme, ki pričajo o empiričnem raziskovanju policijske dejavnosti pred devetdesetimi leti prejšnjega stoletja; primer tega so raziskave o načinih izboljšanje dela z javnostmi (Pečar in Skalar, 1973), o učinkovitosti policijske dejavnosti (Skalar, 1976) ter analize dela policije pri preiskovanju kaznivih dejanj (Vodopivec, 1984). Posebnost raziskovanja policije in policijske dejavnosti se kaže v internacionalizaciji družboslovnega raziskovalnega dela, kamor spada tudi preučevanje policijske dejavnosti po letu 1990, ko so se začele pojavljati objave v angleškem jeziku, kar je pred tem datumom za območje Srednje in Vzhodne Evrope bila prej izjema kot pravilo. V nadaljevanju predstavljamo izbrane raziskave, ki kažejo približevanje raziskovanja policijske dejavnosti na območju Srednje in Vzhodne Evrope raziskovalnim procesom v zahodnih državah (predvsem v Veliki Britaniji in Združenih državah Amerike, kjer je tovrstno raziskovanje najbolj razvito) in mednarodne objave s tega področja.

Naj za izhodišče preučevanja družbenega nadzorstva poleg drugih razprav o delovanju družbenega nadzorstva (Pečar, 1988) predstavimo ugotovitve Joutsena (1995), ki je osvetlil številne probleme pravosodja v Srednji in Vzhodni Evropi. Ti problemi so bili prepričanje, da se kriminaliteta splača, da je policija neučinkovita pri preiskovanju kaznivih dejanj, da so sodniki preveč popustljivi, da sodišča delajo prepočasi, da je v institucijah formalnega družbenega nadzorstva čezmerno menjavanje zaposlitve kadra in da obstajajo številne težave z usposabljanjem policistov. Te ugotovitve pomenijo, da je policijsko dejavnost treba gledati širše v perspektivi celotnega sistema formalnega družbenega nadzorstva in kriminalitetopolitičnih trendov v regiji. Navedene težave so prisotne še v sedanjem času in predstavljajo izziv za politike, snovalce kriminalitetnih politik, policiste, tožilce in sodnike ter družbo na sploh. V tem oziru je bilo v zadnjem času narejenih več raziskav, ki so imele različen učinek na prakso nadzovanja kriminalitete in zagotavljanja varnosti.

V sredini devetdesetih let so se začeli izvajati tudi mednarodni primerjalni raziskovalni projekti o policijski dejavnosti v mladih demokracijah. Zanimanje za policijsko dejavnost v družboslovnih razpravah je začelo rasti, kot tudi mednarodna konferenčna dejavnost s področja policijske dejavnosti (Meško, 2007). Po letu 2000 zasledimo intenzivno naraščanje raziskovalnih projektov o policijski dejavnosti, ki presegajo interne analize policijskega dela v ministrstvih za notranje zadeve držav Srednje in Vzhodne Evrope. Teme, ki so jih raziskovalci obravnavali, so predstavljali na mednarodnih konferencah (Meško in Dobovšek, 2007; Meško, Sotlar

in Winterdyk, 2011; Pagon, 1996; Pagon, 1998; Pagon, 2000; Pagon, 2004) in v prispevkih, objavljenih v mednarodnih publikacijah (Meško, 2007).

Pri pregledu raziskovanja lahko ugotovimo, da so le-te izjemno različne in obravnavajo raznolike teme (Meško, 2012a). Raziskave javnega mnenja o policiji (Centre for Democracy and Human Rights, 2004; GFK, 2009; Klekovski, Nuredinowska in Stojanova, 2010; Centar za slobodne izbore i demokratiju, 2011) so zaznale spremembe na področju demokratičnih pristopov izvajanja policijske dejavnosti v razvijajočih se demokracijah Srednje in Vzhodne Evrope, raziskave o demokratizaciji policijske dejavnosti pa poudarjajo vlogo policije pri preprečitvi sekundarne viktimizacije, spremembi narave policijskega dela v demokratičnih in tranzicijskih državah (Caparini in Marenin, 2004; Beck in Robertson, 2009). Tudi proučevanje medijske predstavitve policije in policijske dejavnosti se krepi (Bučar-Ručman in Meško, 2006). S širjenjem Evropske unije in pridruženjem novih članic v EU se je stopnjevalo raziskovanje policijske dejavnosti, predvsem pa sodelovanja med policijami pri preiskovanju hujših oblik kriminalitete, ekstremnega nasilja in terorizma (Furman, Meško in Sotlar, 2012). Organizacijske raziskave na področju policijske dejavnosti so se osredotočale na preoblikovanje policije iz paramilitaristične v demokratično organizacijo, proučevale pa so tudi ovire pri razvoju policijske dejavnosti in izzive v načinu organiziranja in vodenja policije (Harris, 2005; Jevšek in Meško, 2011). Raziskovalci so proučevali tudi stopnjo profesionalnosti, integritete in etike v policiji (Meško in Klemenčič 2007; Pagon in Lobnikar, 2004), naravo usposabljanja in izpopolnjevanja v policiji, razvoj kariere, skupinsko dinamiko ter stopnjo cinizma (Lobnikar in Pagon, 2004). Raziskave (Kordaczuk-Was in Sosnowski, 2011; Nalla, Rydberg in Meško 2011) so pokazale, da je usposabljanje na delovnem mestu med policisti bolj cenjeno kot osnovno usposabljanje za poklic policista v okviru policijskih akademij. Pomembno je predstaviti tudi ugotovitve raziskav, da je usposabljanje za srednji in vrhni menedžment v policijah ter učenje reševanja konfliktov pogoj za krepitev profesionalnosti policijskih organizacij ter način preprečevanja nezaželenega vedenja policistov (Gilinskiy, 2011; Ljubin in Grubišić-Ilić, 2002; Zernova, 2012). Raziskovalci so pomemben del svojega časa namenili tudi proučevanju policijske korupcije (Cheloukhine in Haberfeld, 2011; Kutnjak Ivković, Cajner-Mraović in Ivanušec, 2004; Kutnjak Ivković, Klockars, Cajner-Mraović in Ivanušec, 2002; Veić in Cajner-Mraović, 2002) kot posledice profesionalne (sub)kulture policijskega poklica. Kršitve človekovih pravic in svoboščin s strani policistov so bile ravno tako teme raziskav na območju Srednje in Vzhodne Evrope (EthnoOpinion, 2010).

Policijsko delo v skupnosti kot sodobna organizacijska strategija izvajanja policijske dejavnosti se še vedno razvija.

Raziskave kažejo, da je za udejanjanje te strategije potrebna tudi podpora lokalnega okolja, saj policistom primanjkuje predvsem podpora lokalne skupnosti in tudi drugih institucij. Poleg tega dejavniki, kot so slabo razvito medinstitucionalno sodelovanje ter slabi odnosi med javnostmi in policijo, neizvedba projektov zaradi premalo osebja, težave s financiranjem ter organizacijska (sub)kultura, pomembno vplivajo na policijsko delo v skupnosti (Czapska, 2013; Deljković in Lučić-Čatić, 2011; Gilinskiy, 2005; Meško in Lobnikar, 2005; Vejnović in Lalić, 2005).

Naslednje pomembno raziskovalno področje, povezano s policijskim delom, je zaznavanje legitimnosti policije in policijske dejavnosti (Meško in Klemenčič, 2007; Reisig, Tankebe in Meško, 2012), s posebnim poudarkom na razvoju policijskega dela v skupnosti, proučevanja vloge policije za vzpostavitve zaupanja in legitimnosti policijskih ukrepov. V ta sklop sodijo tudi proučevanja zagotavljanja zadovoljstva policistov ter upravljanja policijskih organizacij (Nalla et al., 2007; Nalla et al., 2011).

Raziskovalci so proučevali tudi viktimološke perspektive policijske dejavnosti in preiskovanja kriminalitete, še posebej preprečevanje sekundarne viktimizacije (Cajner-Mraović, Cerjak in Ivanušec, 2002) ter delo policije z žrtvami kaznivih dejanj. Proučevanje strahu pred kriminaliteto v povezavi s policijsko dejavnostjo (Feltus, 1998; Meško, Fallshore, Rep in Huisman, 2007) kaže na pomen razumevanja strahu pred kriminaliteto in paradoksalno vlogo policije pri zmanjševanju strahu pred kriminaliteto. Rezultati raziskav kažejo na pomen krepitve skupnostne kohezivnosti in socialnih mrež v soseski, upoštevajoč spol, starost in socialno-demografski status žrtev kaznivih dejanj, primerno odzivanje na družben in fizičen nered ter stopnjo zaupanja do javnih institucij, s posebnim poudarkom na policiji kot primernem agentu, ki stopa v stik z žrtvami kaznivih dejanj (Meško, 2012b). Razvilo se je tudi raziskovanje v okviru kriminalistike in preiskovanja kaznivih dejanj, pri čemer je treba poudariti dve smeri – preiskovanje kriminalitete kot pomembna policijska dejavnost in uporaba sodobnega naravoslovja (forenzike) pri preiskovanju in dokazovanju kaznivih dejanj (Maver, 2009) ter sodobnih pristopov preiskovanja kaznivih dejanj, kjer uporabljamo dognanja psihološke znanosti (Areh, 2001; Areh, Meško in Umek, 2009). Vsekakor pa ne gre zanemariti dejstva, o katerem smo pisali v prejšnjem poglavju in naslavlja pluralizacijo policijske dejavnosti. Slednje se kaže tudi v raziskovanju tako zasebnega varovanja (Sotlar in Čas, 2011), detektivske dejavnosti (Sotlar in Trivunović, 2012) kot občinskega redarstva (Čas, Sotlar, Dvojmoč in Škrabar, 2008).

Iz pregleda prispevkov o policijski dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi so Meško et al. (v tisku) ugotovili, da je na področju raziskovanja policijske dejavnosti še veliko izzivov.

Aktualne teme so policijska dejavnost v multikulturni družbi, obvladovanje migracij, depolitizacija, demilitarizacija in podpora policijskim reformam, zaupanje v policijo, zmanjševanje medetničnih konfliktov, odgovornost, spoštovanje človekovih pravic, preprečevanje torture in policijska dejavnost na področju zaščite okolja.

Raziskovanje policijske dejavnosti se izvaja v okviru različnih institucij – na šolah in inštitutih ministrstev za notranje zadeve oziroma v okviru policijskih organizacij, na univerzah in v okviru mednarodnih in nevladnih organizacij (Amnesty International, www.amnesty.si; Meško, 2007). Na tem mestu gre še posebej izpostaviti idejo o nastajajoči znanosti o policijski dejavnosti ("policijski znanosti") ali vsaj policijskih vedah v Evropi, kjer so v prizadevanjih in razpravah dejavni tudi raziskovalci iz Srednje in Vzhodne Evrope (Barrio Romero et al., 2009). Ugotovimo lahko, da je znanstveno zanimanje za razumevanje policijske dejavnosti izjemno raznoliko. Tako na primer v Sloveniji potekajo raziskave o policiji in policijski dejavnosti na univerzah in raziskovalnih inštitutih, medtem ko je v številnih državah raziskovanje policije in policijske dejavnosti v domeni ministrstev za notranje zadeve in njihovih raziskovalnih inštitutov. Glede na to se interesi za objavljanje rezultatov raziskovalnega dela med institucijami pomembno razlikujejo – v primeru notranjih inštitutov praviloma ni mednarodnih ali nacionalnih objav (z izjemo raziskovalnih poročil), medtem ko rezultate raziskav, ki jih izvajajo univerze in raziskovalni inštituti, po pravilu zasledimo v objavah v nacionalnih in mednarodnih publikacijah. In če izhajamo iz predpostavke, da lahko nova znanost ali veda o policijski dejavnosti obstaja le kot posledica nakopičenega znanja, potem je prihodnost raziskav o policiji in policijski dejavnosti predvsem v okviru izobraževalnih in raziskovalnih institucij.

Poleg raziskovanja je treba poudariti, da ima večina držav Srednje in Vzhodne Evrope tradicijo založniške dejavnosti v maternih jezikih, pri čemer so nekatere publikacije (npr. zbornik *Policing in Central and Eastern Europe*) dobile mednarodni značaj. Vodilne revije s področja policijske dejavnosti v Srednji in Vzhodni Evropi so nemška revija *Kriminalistik*, revija avstrijske policije *SIAC Journal - Zeitschrift für Polizeiwissenschaft und Polizeiliche Praxis*, hrvaška revija *Policija i sigurnost, Kriminalističke teme* v Bosni in Hercegovini in revija *Žurnal za kriminalistiko i pravo* v Srbiji. Izpostaviti velja slovenski reviji *Varstvoslovje* in *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Slednji reviji slovenskim raziskovalcem omogočata, da predstavljajo rezultate svojih raziskovanj na področju kriminologije, kriminalistike in policijske dejavnosti; pregled objav v zadnjega pol desetletja pokaže izjemen razvoj znanstvene produkcije, ki slovenske raziskovalce postavlja v bok vodilnim evropskim in tudi svetovnim preučevalcem te dejavnosti.

Internacionalizacija raziskovanja policijske dejavnosti ter vključevanje raziskovalcev iz Srednje in Vzhodne Evrope v mednarodne raziskovalne projekte pa odpira možnosti za primerjalno raziskovanje policijske dejavnosti (npr. projekta COMPOSITE Project, www.composite-project.eu, in COREPOL, www.corepol.eu) na področjih policijskih organizacij in izvajanja policijskih dejavnosti kot tudi profesionalizacije in legitimnosti delovanja policij. V tem trenutku se izvajata dva pomembna mednarodna projekta URBIS (www.urbisproject.eu) in EEMUS/ECUS (www.masterinurbansecurity.eu), kjer raziskovalci proučujejo področje zagotavljanja varnosti v mestnih središčih – prostoru, kjer se pojavlja večino nemirov in kriminalitete. Evropski raziskovalni projekt Euro-Justis (Hough in Sato, 2011) se ukvarja z analiziranjem pomena zaupanja v policijo in sistem kazenskega pravosodja v Evropi. Nov raziskovalni projekt Evropske unije FIDUCIA (FIDUCIA Project, www.fiduciaproject.eu) se ukvarja z analizo pogojev za krepitev zaupanja vrednih politik in v zvezi s tem sprejemanja priporočil v povezavi z upravljanjem s kriminaliteto. In še en projekt, ki poteka, si zasluži našo pozornost: gre za raziskavo o zaznavanju mladih ljudi o stopnji legitimnosti policijskega dela in sistema kazenskega pravosodja. Raziskava poteka v Sloveniji, na Hrvaškem, v Bosni in Hercegovini, Srbiji, Makedoniji, Romuniji, na Poljskem, v Litvi in Rusiji (Reisig et al., 2012).

5 Zaključek - trendi za prihodnost in priložnosti za razvoj

Policijska dejavnost v Srednji in Vzhodni Evropi z vidika organiziranosti počasi dobiva skupne značilnosti; demokratizacija policijske dejavnosti je osnovni moto v vseh državah tega območja, iskanja virov odgovornosti in legitimnosti, vezanih na prebivalce, pa visoko na agendi vseh policijskih vodstev. V zadnjih desetletjih so se policije s tega območja, kar še posebej velja za države Srednje in Vzhodne Evrope, morale soočiti z dejstvom, da na področju policijske dejavnosti nimajo več monopola. Pluralizacija institucij formalnega nadzorstva, ki sega vse od državnih policij, policij lokalnih skupnosti in zasebno-varnostnih organizacij, je na področje policijske dejavnosti prinesla konkurenco, kjer se morajo posamezne policijske organizacije vedno znova dokazovati in opravičevati svoj obstoj. Pluralizacija policijske dejavnosti je tako prvi trend, ki se je začel v preteklih desetletjih in bo tako zaradi političnih kot ekonomskih razlogov pomemben dejavnik tudi v prihodnje.

Odgovor državnih policij na trende pluralizacije policijske dejavnosti se kaže v krepitevi profesionalizacije policijske dejavnosti, ki jo spremlja akademizacija policijskega dela. Razvoj znanosti ali vsaj ved o policijski dejavnosti, podprtih z razisko-

valno dejavnostjo ter višanje akademskih zahtev v procesu policijskega izobraževanja so samo zunanji izraz teh prizadevanj. Vse to pa je nujno potrebno za to, da bodo policisti zmogli odgovoriti na zahteve sodobnih družb. Tu pa najdemo nekaj razlik; če se v državah vzhodnega dela Srednje Evrope (na primer v Sloveniji, na Hrvaškem, Madžarskem ...) srečujejo z vprašanji primerne odgovora na porast organizirane kriminalitete (ki so jo policije v času totalitarnih režimov zaradi nedemokratskih standardov svojega delovanja zlahkato zatirale), pa so v zahodnem delu Srednje Evrope (na primer v Avstriji, Švici, Nemčiji; za Švico glej Killias, 2009) policije postavljene pred izziv naraščajočega medosebnega nasilja, ki izvira iz kulturnega konflikta, vezanega na migracijske tokove znotraj enovitega območja Evropske unije. Razvoj profesionalizacije policije, ki vključuje tudi na znanju utemeljeno policijsko dejavnost in razvoj zavesti o policiji kot pomembni profesiji, primerljivi na primer z zdravstveno nego, socialnim delom ter vzgojno-izobraževalno dejavnostjo, je naslednji trend, s katerim se bo soočala tako policijska organizacija kot družba v celoti.

Z vidika organiziranosti policijske dejavnosti so policije v Srednji in Vzhodni Evropi postavljene pred dvojni izziv – uspešno je treba sodelovati v mednarodnem okolju, saj se je le tako mogoče uspešno kosati s kriminaliteto, ki ne pozna meja ali pa zahteva za preiskovanje specifična znanja (takšen primer so na primer preiskave finančne kriminalitete na območju Evropske unije; več o tem v Tičar in Bernik, 2012), hkrati pa je treba veliko sil usmeriti v delo v lokalnem okolju (na primer preko pristopov policijskega dela v skupnosti), saj so prebivalci z vidika želenih rezultatov policijske dejavnosti vedno bolj zahtevni. Procesi *glokalizacije* (glej na primer Rizman, 2010), vpetosti tako v lokalno okolje kot v mednarodno sodelovanje, postajajo vse bolj značilni tudi za sodobne policijske organizacije, vključno s slovensko policijo. Iskanje ravnotežja med zahtevami in pričakovanji lokalnih skupnosti za zagotavljanje varnosti ter potrebami vpetosti v nadnacionalne varnostne procese predstavlja pomemben izziv tako za policijo v Sloveniji kot za vse ostale policijske organizacije v Srednji in Vzhodni Evropi.

Literatura

1. Areh, I. (2011). Gender-related differences in eyewitness testimony. *Personality and Individual Differences*, 50(5), 559–563.
2. Areh, I., Meško, G. in Umek, P. (2009). Attribution of personal characteristics to victims of rape - police officers' perspectives. *Studia Psychologica*, 51(1), 85–100.
3. Barrio Romero, F., Björge, T., Jaschke, H. G., Kwanten, C., Mawby, R. in Pagon, M. (2009). *Police science perspectives: Towards a European approach*. Brussels: European Communities.
4. Beck, A. in Robertson, A. (2009). The challenges to developing democratic policing in post-Soviet societies: The Russian experience. *Police Practice & Research*, 10(4), 285–293.

5. Bistiaux, G. (2011). *Association of European Police Colleges: Brief history of association*. Pridobljeno na http://www.aepc.net/wp-content/uploads/2010/11/20120308AEPc_history.doc
6. Bučar-Ručman, A. in Meško, G. (2006). Presentation of police activities in the mass media. *Varstvoslovje*, 8(3/4), 223–234.
7. Button, M. (2007). Assessing the regulation of private security across Europe. *European Journal of Criminology*, 4(1), 109–128.
8. Cajner-Mraović, I., Cerjak, A. in Ivanušec, D. (2002). Policing sexual assaults: The women's point of view. In M. Pagon, (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, violence and victimization: Conference proceedings* (str. 239–251). Ljubljana: College of Police and Security Studies.
9. Caparini, M. in Marenin, O. (2004). *Transforming police in Central and Eastern Europe: Process and progress*. Munster: LIT Verlag.
10. Centar za slobodne izbore i demokratiju. (2011). *Attitude of Serbia's citizens towards the police work*. Pridobljeno na <http://www.mup.rs/cms/resursi.nsf/Public%20Opinion%20Research%202011.doc>
11. Centre for Democracy and Human Rights. (2004). *Public perception surveys: Local community and uniformed police*. Pridobljeno na <http://www.cedem.me/index.php?IDSP=1248&jezik=lat>
12. Cheloukhine, S. in Haberfeld, M. R. (2011). *Russian organized corruption networks and their international trajectories*. New York: Springer.
13. COESS. (2011). *Private security services in Europe: Facts & figures 2011*. Pridobljeno na http://www.coess.eu/_Uploads/dbsAttachedFiles/Private_Security_Services_in_Europe-CoESS_Facts_and_Figures_2011%281%29.pdf
14. Council of Europe. (2001). *The European code of police ethics*. Pridobljeno na <http://legislationline.org/documents/action/pop-up/id/8007>
15. Czapska, J. (ur.) (2013). *Police i strazemiejskie w Europie*. Krakow: Jagellonian University Press.
16. Čas, T. (2010). Vloga in dejavnosti slovenske milice med osamosvojitvenimi procesi Republike Slovenije in akcijo „Sever“. *Varstvoslovje*, 12(1), 26–44.
17. Čas, T., Sotlar, A., Dvojmoč, M. in Škrabar, B. (2008). Izobraževanje in usposabljanje zasebnovarnostnega osebja, detektivov in občinskih redarjev: kritična analiza in pogled v prihodnost. V J. Sifrer (ur.), 9. *slovenski dnevi varstvoslovja: zbornik* (str. 111). Ljubljana: Fakulteta za varnostne vede.
18. Čelik, P. (2001). *Slovenski orožniki: 1918–1941*. Ljubljana: Društvo za proučevanje zgodovine, literature in antropologije.
19. Deljković, I. in Lučić-Čatić, M. (2011). Implementing community policing in Bosnia and Herzegovina. *Police Practice & Research*, 12(2), 172–184.
20. Edelbacher, M. in Norden, G. (v tisku). Policing in Austria: Development over the past twenty years, present state and future challenges. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
21. EthnoOpinion. (2010). *Erste „EthnoMix“-Studie: Soziodemografische Daten, Zahlen und Fakten: Forschungsbericht*. Wien: EthnoOpinion.
22. Europol. (2012). *International relations*. Pridobljen na <https://www.europol.europa.eu/content/page/international-relationships-31>
23. Federal Department of Justice and Police. (2013). *Structure of the Swiss police*. Pridobljeno na http://www.ejpd.admin.ch/content/ejpd/en/home/themen/sicherheit/ref_polizeistruktur.html
24. Feltes, T. (1998). Policing a modern society: Tougher than the rest? Fear of crime, victimization, and new policing styles. *Police Research and Management*, (Summer), 13–35.
25. Feltes, T. in Dinč, J. (2012). Tides and currents in policing Germany. *Journal of Police Studies*, 4(25), 153–171.
26. Feltes, T., Marquardt, U. in Schwarz, S. (v tisku). Policing in Germany: Developments in the last 20 years. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
27. Ferreira, E., Jasche, H. G., Peters, H. in Farina, R. (2010). *Bologna process: Survey on European police education and Bologna – SEPB: Report*. CEPOL – European Police College. Pridobljeno na https://www.cepoleuropa.eu/fileadmin/website/TrainingLearning/Publications/SEPEB_Final_Report.pdf
28. Foltin, P., Rohál, A. in Šikolová, M. (v tisku). Policing in the Czech Republic: Evolution and trends. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
29. Furman, R., Meško, G. in Sotlar, A. (2012). Mehanizmi policijskega sodelovanja za zagotavljanje notranje varnosti v Evropski uniji. *Varstvoslovje*, 14(1), 5–41.
30. GfK. (2009). *National public opinion survey: On citizen perception of safety and security in the Republic of Croatia*. Pridobljeno na http://www.undp.hr/upload/file/230/115095/FILENAME/Survey_on_safety_and_security_E.pdf
31. Gilinskiy, Y. (2005). Police and the community in Russia. *Police Practice & Research*, 6(4), 331–346.
32. Gilinskiy, Y. (2011). Torture by the Russian police: An empirical study. *Police Practice & Research*, 12(2), 163–171.
33. Haberfeld, M. R. (1997). Poland: The police are not the public and the public are not the police: Transformation from Militia to Police. *Policing: An International Journal of Police Strategies and management*, 20(4), 641–654.
34. Harris, F. (2005). *The role of capacity-building in police reform*. Pristina: Organization for Security and Cooperation in Europe. Pridobljeno na <http://www.osce.org/kosovo/19789?download=true>
35. Hough, M. in Sato, M. (2011). *Trust in justice: Why it is important for criminal policy, and how it can be measured: Final report of the Euro-Justis project*. Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control. Pridobljeno na <http://eprints.bbk.ac.uk/4507/1/4507.pdf>
36. Jenks, D. A. (2004). The Czech police: Adopting democratic principles. V M. Caparini, in O. Marenin (ur.), *Transforming police in Central and Eastern Europe* (str. 115–127). Münster: LIT Verlag.
37. Jevšek, A. in Meško, G. (2011). The Slovenian National Bureau of Investigation - an attempt to respond to contemporary unconventional forms of criminality. V G. Meško, A. Sotlar in J. Winterdyk (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Social control of unconventional deviance* (str. 243–257). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
38. Jobard, F. (2004). The lady vanishes: The silent disappearance of the GDR Police after 1989. V M. Caparini in O. Marenin (ur.), *Transforming police in Central and Eastern Europe* (str. 45–64). Münster: LIT Verlag.
39. Johnson, L. R. (1996). *Central Europe: Enemies, neighbors, friends*. New York, Oxford: Oxford University Press.
40. Johnston, L. (1992). *Rebirth of private policing*. Routledge: London.
41. Jones, T. in Newburn, T. (ur.) (2006). *Plural policing*. London, New York: Routledge.
42. Joutsen, M. (1995). Crime trends in Central and Eastern Europe. V I. Sket (ur.), *Crime policies and the rule of law – problems of transition* (str. 11–32). Ljubljana: The Institute of Criminology.
43. Kanduč, Z. (2010). Krizna tranzicija (ali postmodernizacija), kriminaliteta in strukturno nasilje – kriminološki vidik. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 61(1), 51–63.

44. Kešetovič, M. Ž. (v tisku). Serbian police: Troubled transition from police force to police service. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
45. Killias, M. (2009). Paradise lost? New trends in crime and migration in Switzerland. V W. F. McDonald (ur.), *Immigration, crime and justice* (str. 33–45). Bingley: Emerald.
46. Klekovski, S., Nuredinowska, E. in Stojanova, D. (2010). *Trust in Macedonia: General trust and trust in institutions trust in civil society knowledge and opinion about civil society organizations*. Pridobljeno na <http://www.mcms.org.mk/images/docs/2011/trust-in-macedonia-2010.pdf>
47. Kolenc, T. (2003). *The Slovene police*. Ljubljana: Ministry of the Interior of the Republic Slovenia, Police, General Police Directorate. Pridobljeno na http://www.policija.si/eng/images/stories/Publications/book_slovene-police.pdf
48. Kordaczuk-Was, M. in Sosnowski, S. (2011). Police in-service training and self-education in Poland. *Police Practice and Research*, 12(4), 317–324.
49. Kovčič Vukadin, I., Borovec, K. in Ljubič Golub, T. (v tisku). Policing in Croatia: The main challenges on the path to democratic policing. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
50. Kratcoski, P. C. (2000). Policing in democratic societies: An historical overview. V K. D. Das in O. Marenin (ur.), *Challenges of policing democracies: A world perspectives*. Amsterdam: Gordon and Breach Publishers.
51. Kutnjak Ivković, S. (2004). Distinct and different: The transformation of the Croatian police. V M. Caparini & O. Marenin (ur.), *Transforming police in Central and Eastern Europe* (str. 195–219). Münster: LIT Verlag.
52. Kutnjak Ivković, S., Cajner-Mraović, I. in Ivanušec, D. (2004). The measurement of seriousness of police corruption. V G. Meško, M. Pagon in B. Dobovšek (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of contemporary criminal justice* (str. 300–311). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice.
53. Kutnjak Ivković, S., Klockars, C., Cajner-Mraović, I. in Ivanušec, D. (2002). Controlling police corruption: The Croatian perspective. *Police Practice and Research*, 3(1): 55–72.
54. Leyrer, R. (v tisku). Finding the right path of policing in Hungary. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
55. Ljubič, T. in Grubišić-Ilić, M. (2002). Some factors related to police cadets' perceptions of deviant police behavior. V M. Pagon (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Deviance, violence and victimization: Conference proceedings* (str. 387–394). Ljubljana: College of Police and Security Studies.
56. Lobnikar, B. in Meško, G. (2010). Responses of police and local authorities to security issues in Ljubljana, the capital of Slovenia. V M. Cools et al. (ur.), *Police, policing, policy and the city in Europe* (str. 161–179). The Hague: Eleven International Publishing.
57. Lobnikar, B. in Pagon, M. (2004). The prevalence and the nature of police cynicism in Slovenia. V G. Meško, M. Pagon in B. Dobovšek (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Dilemmas of contemporary criminal justice* (str. 103–111). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice.
58. Lobnikar, B., Gorenak, V. in Prša, J. (1999). Vzroki predčasnega upokojevanja delavcev ministrstva za notranje zadeve in policije. *Varstvoslovje*, 1(2), 9–17.
59. Maver, D. (2009). Criminal investigation/criminalistics in Slovenia: Origins, development and trends. *Journal of criminal justice and security*, 11(4), 493–519.
60. Mawby, R. I. (1999). *Policing across the world: Issues for the 21st century*. London: UCL Press.
61. Meško, G. (2007). The obstacles on the path to police professionalism in Slovenia: A review of research. V G. Meško in B. Dobovšek (ur.), *Policing in emerging democracies – critical reflections* (str. 15–55). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
62. Meško, G. (2012a). Policing in Central and Eastern Europe – an overview of recent research and future challenges. *A paper presented at the 2012 CEPOL Police research and science conference*. Lyon: CEPOL.
63. Meško, G. (2012b). A reflection on selected fear of crime factors in Ljubljana, Slovenia. *Varstvoslovje*, 14(4), 422–434.
64. Meško, G. in Dobovšek, B. (ur.) (2007). *Policing in emerging democracies – critical reflections*. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
65. Meško, G. in Klemenčič, G. (2007). Rebuilding legitimacy and police professionalism in an emerging democracy: The Slovenian experience. V T. R. Tyler (ur.), *Legitimacy and criminal justice* (str. 84–114). New York: Russell Sage Foundation.
66. Meško, G. in Lobnikar, B. (2005). The contribution of local safety councils to local responsibility in crime prevention and provision of safety. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 28(2), 353–373.
67. Meško, G., Sotlar, A. in Kury, H. (2007). Polizei und private Sicherheitsdienste in Slowenien: Ergebnisse einer empirischen Untersuchung. *Kriminalistik*, 61(1), 31–40.
68. Meško, G., Sotlar, A. in Winterdyk, J. (ur.) (2011). *Policing in Central and Eastern Europe: Social control of unconventional deviance*. Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
69. Meško, G., Tominc, B. in Sotlar, A. (v tisku). Urban security management in the capitals of the former Yugoslav republics. *European Journal of Criminology*. OnlineFirst. doi: 10.1177/1477370812473537
70. Meško, G., Fallshore, M, Rep, M. in Huisman, A. (2007). Police efforts in the reduction of fear of crime in local communities: Big expectations and questionable effects. *Sociologija. Mintis ir veiksmas*, 2(20), 70–91.
71. Meško, G., Fields, C. B., Lobnikar, B. in Sotlar, A. (ur.). (v tisku). *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
72. Meško, G., Lobnikar, B., Sotlar, A. in Jere, M. (v tisku). Recent developments of policing in Slovenia. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer
73. Nalla, M. K., Rydberg, J. in Meško, G. (2011). Organizational factors, environmental climate, and job satisfaction among police in Slovenia. *European Journal of Criminology*, 8(2), 144–156.
74. Nalla, M. K., Meško, G., Lobnikar, B., Dobovšek, B., Pagon, M., Umek, P. et al. (2007). A comparison of officers' perceptions of police organisational climate in large, midsize, and small cities in Slovenia. V G. Meško in B. Dobovšek (ur.), *Policing in emerging democracies* (str. 101–126). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
75. Pagon, M. (ur.) (1996). *Policing in Central and Eastern Europe: Comparing firsthand knowledge with experience from the West*. Ljubljana: College of Police and Security Studies.
76. Pagon, M. (ur.) (1998). *Policing in Central and Eastern Europe: Organizational, managerial, and human resource aspects*. Ljubljana: College of Police and Security Studies.
77. Pagon, M. (ur.). (2000). *Policing in Central and Eastern Europe: Ethics, integrity, and human rights*. Ljubljana: College of Police and Security Studies.

78. Pagon, M. (2004). A study of a police reform in Slovenia. V M. Caparini & O. Marenin (ur.), *Transforming police in Central and Eastern Europe* (str. 115-127). Münster: LIT Verlag.
79. Pagon, M. in Lobnikar, B. (2004). Police integrity in Slovenia. V C. B. Klockars, S. Kutnjak Ivković in M. R. Haberfeld (ur.), *The contours of police integrity*. Thousand Oaks: Sage.
80. Paun, C. (2007). *Democratization and police reform*. Berlin: Freie Univerzität Berlin.
81. Pečar, J. (1988). *Formalno nadzorstvo: kriminološki in kriminalnopolitični pogledi*. Ljubljana: Delavska enotnost.
82. Pečar, J. in Skalar, V. (1973). *Milicionarski odnosi sa javnošću*. Beograd: Savezni sekretariat za unutrašnje poslove.
83. Police cooperation convention for Southeast Europe. (2012). *Uradni list RS*, (108/12).
84. Ponsaers, P. (v tisku). Policing in Central and Eastern Europe as an epiphenomenon of geopolitical events. V Meško, G., Fields, C. B., Lobnikar, B. in Sotlar, A. (ur.) (v tisku). *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
85. Reinke, H. (2004). The reconstruction of the police in post-1945 Germany. V C. Fijnaut (ur.), *The impact of World War II on policing in North-West Europe* (str. 133-151). Leuven: Leuven University Press.
86. Reisig, M. D., Tankebe, J. in Meško, G. (2012). Procedural justice, police legitimacy, and public cooperation with the police among young Slovene adults. *Varstvoslovje*, 14(2), 147–164.
87. Reitšpis, J., Gašpierič, L., Boc, K. in Felcan, M. (v tisku). Policing in the Slovak Republic: The organization and current problems of police work. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
88. Rizman, R. (2010). Globalizacija – odprta sociološka agenda. *Teorija in praksa*, 47(2–3), 374–391.
89. Sergevin, V. in Kovalyov, O. (v tisku). Policing in Russia. V G. Meško, C. B. Fields, B. Lobnikar in A. Sotlar (ur.), *Handbook on policing in Central and Eastern Europe*. New York: Springer.
90. Skalar, V. (1976). *Izbor, usposabljanje in delovna uspešnost miličnikov kadetov*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
91. Sotlar, A. (2009). Post-conflict private policing: Experiences from several former Yugoslav countries. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management*, 32(3), 489–507.
92. Sotlar, A. (2010). Private security in a plural policing environment in Slovenia. *Cahiers politiestudies*, 3(16), 335–353.
93. Sotlar, A. in Čas, T. (2011). Analiza dosedanjega razvoja zasebnega varovanja v Sloveniji med prakso, teorijo in empirijo. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 62(3), 227–241.
94. Sotlar, A. in Trivunović, J. (2012). Detektivi in varstvo zasebnosti v Sloveniji. *Varstvoslovje*, 14(3), 307–330.
95. Szikinger, I. (1998). *Hungary: Police in transition*. Budapest: Hungarian Helsinki Committee.
96. Szikinger, I. (2000). The challenges of policing democracy in Hungary. V D. K. Das in M. Otwin (ur.), *Challenges of policing democracies: A world perspectives* (str. 23–44). Amsterdam: Gordon and Breach.
97. Šelih, A. in Meško, G. (2011). Slovenian criminology - an overview. V G. Meško, A. Sotlar in J. Winterdyk (ur.), *Policing in Central and Eastern Europe: Social control of unconventional deviance* (str. 13–33). Ljubljana: Faculty of Criminal Justice and Security.
98. Tičar, B. in Bernik, D. (2012). Omejevanje davčnih vrtiljakov kot posebne oblike organizirane kriminalitete v EU in Sloveniji. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*, 63(2), 103–111.
99. Tičar, B. in Zajc, K. (2010). Public-private partnerships in Slovenia: Recent developments and perspectives. *Review of Central and East European Law*, 35(2), 191–215.
100. Tupman B. in Tupman, A. (1999). *Policing in Europe: Uniform in diversity*. Exeter: Intellect Books.
101. Veić, P. in Cajner-Mraović, I. (2004). Police training and education: The Croatian perspective. *Police Practice and Research*, 5(2), 137–148.
102. Vejnović, D. in Lalić, V. (2005). Community policing in a changing world: A case study of Bosnia and Herzegovina. *Police Practice and Research*, 6(4), 363–373.
103. Vodopivec, K. (1984). *Sistemska analiza kazenskega in predkazenskega postopka*. Ljubljana: Inštitut za kriminologijo.
104. Wakefield, A. (2005). The public surveillance functions of private security. *Surveillance and Society*, 2(4), 529–554.
105. Zakon o policiji. (1998). *Uradni list RS*, (49/98).
106. Zernova, M. (2012). Coping with the failure of the police in post-Soviet Russia: findings from one empirical study. *Police Practice and Research*, 13(6), 474–486.

Development of Policing in Central and Eastern Europe

Branko Lobnikar, Ph.D., Associate Professor of Security Organization Management, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia, e-mail: branko.lobnikar@fvv.uni-mb.si

Andrej Sotlar, Ph.D., Assistant Professor in Security Systems, Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana Andrej, Slovenia.

Gorazd Meško, Ph.D., Full Professor of Criminology and Dean of the Faculty of Criminal Justice and Security, University of Maribor, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenia.

Policing in Central and Eastern Europe has changed dramatically in the 20th century. Transformation of police organizations from the militarized structures that supported the operation of once totalitarian political systems into a democratic, civil and community oriented police was evaluated. In the last decade and a half, trends of harmonization of police activity at the level of Europe as a whole and the processes of seeking legitimacy of public police forces in competition with other institutions of increasingly pluralistic family of institutions providing security in contemporary society has been observed. Policing is becoming a more knowledge-based social control activity, not only in the West (e.g. in UK or in the USA), but also in the Central and Eastern Europe. Academization of police work, which is reflected in the research and in strengthened educational standards for policing (including the beginnings of police science), is fundamentally changing the nature of policing and for the first time in history, is comparable to other developed professions.

Keywords: police, policing, plural policing, history, police science, research, Central Europe, Eastern Europe

UDC: 351.74/.76(4)